Dr. Mircea-Gheorghe Abrudan

Sub semnul centenarului Marii Uniri: Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918

După câștigarea independenței de stat a României în anii 1877–1878, Mihai Eminescu a reacționat în presa vremii, dezavuând una din prevederile samavolnice ale Tratatului de Pace de la San Stefano, confirmată de Congresul de la Berlin, prin care România era obligată să renunțe la cele trei județe din stânga Prutului (Cahul, Bolgrad și Ismail redobândite în 1856) în favoarea Imperiului Rus care-i oferise la schimb Dobrogea. Marele patriot și talentat polemist cu rădăcini moldave a exprimat atunci, în ediția din 30 aprilie 1878 a ziarului *Timpul*, un adevăr cu valoare perenă, scriind: „Iară acum când organele rusești au început să pună la îndoială drepturile României asupra Basarabiei, nu ne-am pierdut răbdarea, nu am devenit insolenți față cu o puternică invazie, ci am răsfoit cărți, ne-am folosit de munca altora, am adunat dovezi și am arătat că poporul român niciodată nu a renunțat la drepturile sale asupra Basarabiei și că prin urmare nici astăzi nu are dreptul de a renunța”[1].

Opinia publică și oamenii politici au fost profund marcați de nerespectarea angajamentelor pe care Rusia și le luase față de integritatea teritorială a României, privind de atunci înainte cu foarte mare neîncredere spre marele vecin de la răsărit și determinându-l pe regele Carol I să încheie un tratat secret cu Germania și Austro-Ungaria în 1883, reînnoit permanent până la moartea regelui în 1914. De altfel, existența acestui tratat și asigurările Berlinului de a recunoaște dreptul României asupra Basarabiei i-au determinat pe regele Carol I și pe câțiva oameni politici din jurul său să dorească intrarea României în Primul Război Mondial de partea germanilor și austro-ungarilor pentru dezrobirea teritoriului dintre Prut și Nistru, anexat de Imperiul rus în anul 1812. Însă larga majoritate a politicienilor și opinia publică din România nu au îmbrățișat în 1914 cauza Basarabiei, ci pe cea a Transilvaniei și a românilor ardeleni, bănățeni și bucovineni aflați sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, mult mai vocali și activi la București decât confrații lor basarabeni, considerând că românii din stân-

1 Mihai EMINESCU, *Opere, vol. X. Publicistică (1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880)*, ediție critică coordonată de Dimitrie Vatamaniuc, Editura R.S.R, București, 1989, p. 82.

ga Prutului mai puteau aștepta momentul dezrobirii naționale, însă cei de dincolo de Carpați nu. Prin urmare, decizia intrării României în război, în vara anului 1916 alături de Antanta (Anglia, Franța, Rusia și Italia), a fost luată cu scopul politic al eliberării și alipirii teritoriilor locuite de românii din Austro-Ungaria, ceea ce a însemnat de facto abandonarea cauzei Basarabiei, aflată în componența celui mai apropiat aliat cu care se semnase de altfel o convenție militară în august 1916 și prin intermediul căruia aliații occidentali urmau să furnizeze României sprijin armat și muniții. Înfrângerile militare și retragerea în Moldova în decembrie 1916 au zdruncinat puternic idealul național, periclitând însăși continuitatea statalității românești. În acest context, extrem de nefavorabil, guvernul României a decis expedierea tezaurului țării la Moscova, sub garanția țarului Nicolae al II-lea, considerând regimul țarist de nezdruncinat[2]. De aceea evenimentele anului 1917 – revoluția din februarie, căderea autocrației țariste și revoluția bolșevică din octombrie – au reprezentat o surpriză la care nu se gândise nimeni la începutul războiului și care a făcut posibilă întregirea țării spre est așa cum nimeni nu o anticipase în 1914 sau în 1916.

Procesul unirii Basarabiei cu România s-a desfășurat în trei etape succesive derulate între primăvara anilor 1917 și 1918, fiind profund influențat de situația politică internă a Rusiei și a guberniei ei moldovenești, de evoluția frontului de est, de atitudinea guvernului român de la Iași și de activitatea națională a unor fruntași români ardeleni, bucovineni și regățeni refugiați la Chișinău între 1917–1918. Pe fondul revoluției din Rusia, a dizoluției autorităților țariste și a dreptului popoarelor la autodeterminare lansat de Alexander Kerensky și de Vladimir Lenin, s-a derulat prima etapă a procesului unirii, concretizată prin declararea autonomiei și alegerea unei adunări legislative a Basarabiei. Pasul efectiv în această direcție s-a făcut în 3 aprilie 1917 prin constituirea la Chișinău a Partidului Național Moldovenesc, în frunte cu marele mecenat și latifundiar Vasile Stroescu, asistat de Pan Halippa, Paul Gore și Onisifor Ghibu. În programul partidului se numărau dobândirea autonomiei largi a Basarabiei, obținerea de drepturi naționale pentru moldoveni, parlament provincial, învățământ și slujbe religioase în limba română, reforma agrară. După lungi discuții și frământări interne, pe fondul constituirii Ucrainei și al pretențiilor acesteia asupra Basarabiei, s-a convocat un congres al ostașilor moldoveni la Chișinău, între 2 și 9 noiembrie 1917. Ca adunare reprezentativă la care au luat parte 989 de delegați, soldați și ofițeri, congresul ostășesc a decis naționalizarea oștirilor moldovenești și convocarea unui parlament, denumit Sfatul Țării, care să preia conducerea provinciei. Alcătuit din 150

2 Marian VOICU, *Tezaurul României de la Moscova. Inventarul unei istorii de o sută de ani*, Editura Humanitas, București, 2016.

de reprezentanți ai naționalităților (105 moldoveni, 15 ucraineni, 13 evrei, 7 ruși, 3 bulgari, 2 nemți, un polonez, un armean, un grec, doi găgăuzi), confesiunilor și orientărilor politice, ai asociațiilor profesionale, culturale, ai clerului, ai țăranilor și ai județelor, Sfatul Țării și-a deschis lucrările la 21 noiembrie 1917 în Chișinău pe acordurile imnului „Deșteaptă-te române". Președinte al sfatului a fost ales în unanimitate Ion Inculeț, profesor la Academia din Petrograd. La 2 decembrie, Sfatul Țării a proclamat oficial „Republica Democratică Moldovenească Autonomă în cadrul Federației Ruse", puterea executivă fiind acordată unui Consiliu al Directorilor Generali, condus de Pantelimon Erhan, iar președinția republicii îi era încredințată lui Ion Inculeț[3]. Astfel se încheia prima etapă pe drumul unirii.

A doua etapă marchează desprinderea totală de Rusia prin adoptarea și afirmarea independenței republicii. Ritmul mult mai accelerat al desfășurării evenimentelor în acest interval se explică, pe de o parte, de presiunile externe generate de Rusia și Ucraina, iar pe de altă parte de anarhia de pe plan intern și de sprijinul guvernului român în pacificarea regiunii. După preluarea puterii de către bolșevici la Petrograd și semnarea armistițiului cu Puterile Centrale, armata țaristă a început să se descompună și să se reverse spre interiorul Rusiei, soldații părăsind frontul, grupându-se în cete și generând anarhie, violențe și distrugeri. În acest context din iarna anilor 1917–1918, autoritățile române au dezarmat trupele rusești și au preluat controlul militar al întregului front din Moldova. În același timp, Consiliul Directorilor a trimis două delegații la Iași spre a cere intervenția armatei române în Basarabia. În urma acestor solicitări, la 10 ianuarie 1918 guvernul român a trimis peste Prut două divizii cu scopul declarat de a restabili și apăra ordinea. La 13 ianuarie 1918, generalul Ernest Broșteanu și divizia a XI-a a intrat în Chișinău, fiind primiți cu entuziasm de populația civilă. Guvernul bolșevic de la Petrograd a interpretat aceste gesturi drept ostile față de soviete și a rupt relațiile diplomatice cu România, decretând sechestrarea tezaurului românesc de la Moscova. În paralel, dezbaterile politice de la Chișinău au convers spre ideea independenței republicii moldovenești, proclamată nu întâmplător de Sfatul Țării cu unanimitate de voturi la 24 ianuarie 1918, în ziua aniversării unirii principatelor. În aceeași zi, la Chișinău a apărut cotidianul *România nouă* ca „Organ de propagandă pentru unirea politică a tuturor românilor", condus de un comitet alcătuit din români ardeleni, basarabeni, bucovineni, regățeni, macedoneni și timoceni. Primul număr titra pe pagina întâi un manifest de unire în care se stipula: „țara de mâine a românilor trebuie să cuprindă

3 Ioan SCURTU (coord), *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 2003*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2003, pp. 123-143; Mircea PĂCURARIU, *Basarabia. Aspecte din istoria Bisericii și a Neamului Românesc*, Editura Basilica, 2012, pp. 175-184.

întreg pământul locuit de ei de la Tisa și până la Nistru (...) începând cu ziua de astăzi, noi nu ne mai socotim ca până acum: ardeleni, basarabeni, bucovineni, ș.a.m.d. și nu ne mai socotim nici numai ca fiii aceluiași popor, ci ca cetățeni aceluiași stat unitar românesc, ca cetățeni ai României nouă a tuturor românilor, cu aceleași datorii de fiecare parte a ei și cu aceleași drepturi. (...) Fiecare să-și dea seama că mântuirea noastră este numai într-o Românie a tuturor românilor"[4]. Totodată, studențimea basarabeană a emis un alt manifest în care precizau de la bun început că „Basarabia noastră este țară românească, întocmai ca și celelalte țări de peste Prut locuite de frații noștri" și declarau solemn că „noi socotim că mântuirea neamului nostru este numai în unirea tuturor fiilor noștri într-o singură țară", apoi continuau „nu ne trebuie Rusie federativă (...), noi vrem o Românie a tuturor românilor" și sfârșeau chemându-i pe toți „frații la lupta sfântă" pentru „îndeplinirea sfintei cauze a unirii tuturor românilor"[5]. Cum bine preciza Onifisor Ghibu în memoriile sale, prin acest manifest Chișinăul devenise centrul principal al mișcării pentru unirea tuturor românilor. O stare de fapt pe care trebuie să o cunoaștem și să ne-o reamintim!

După proclamarea independenței, ritmul evenimentelor derulate în scopul unirii cu România s-a accelerat, această a treia etapă pe drumul unirii fiind cea mai scurtă. Pe plan intern tot mai multe voci particulare (Constantin Stere, Ion Inculeț, Ștefan Ciobanu, Gurie Grosu, Dionisie Erhan și alții), organe de presă, asociații, uniuni și diferiți reprezentanți ai claselor sociale și profesionale s-au declarat deschis pentru „unirea cu scumpa noastră țară-mamă România", cum precizau de pildă reprezentanții țăranilor din ținutul Bălți în moțiunea adoptată în 2 martie 1918[6]. Aflat la Chișinău și implicat activ în propaganda pentru unire, Onisifor Ghibu a descris acest pas spre unirea cu România în felul următor: „Toată această radicală prefacere, această neașteptată trecere de la tradiționala ideologie rusească țaristă, la ideea autonomistă, apoi pe rând la cea republicană, la cea independistă și pe urmă la cea unionistă se făcu ce e drept cu participarea tuturor elementelor bune din Basarabia, dar și cu a românilor refugiați din celelealte provincii"[7]. Între cei refugiați el însuși a jucat un rol activ prin cele două periodice (*Ardealul*, *România nouă*), prin revista pedagogică (*Școala moldovenească*) și prin miile de *Abecedare* românești în grafie latină pe care le-a publicat la Chișinău între 1917–1918, precum și prin cursurile de Pedagogie și Limba română pe care le-a predat învățătorilor basarabeni. Același militant român explică de ce evoluția lucrurilor pe drumul unirii a fost destul de anevoioasă, precizând: „În astfel de împrejurări ideea unirei Basarabiei cu România era tot ce putea fi mai firesc în sufletele basarabenilor. Dacă unirea n-a venit mai devreme, cauza principală nu trebuie căutată în atitudinea rezervată a basarabenilor față de ideea însăși a unirii, ci în împrejurările absolut defavorabile în care se afla România."[8] Împrejurările nefavorabile ale României la care face referire Onisifor

4 Onisifor GHIBU, *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară (1917–1918). Amintiri*, ediție îngrijită, prefațată, tabel cronologic, note, bibliografie și indice de nume Octavian O. Ghibu, Editura Universitas, Chișinău, 1992, pp. 514-516.

5 Ștefan CIOBANU, *Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917–1918*, Editura Cartea Românească, București, 1929, pp. 210-211.

6 Ștefan CIOBANU, *Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917–1918*, pp. 213-214.

7 Ștefan CIOBANU, *Cum s-a făcut Unirea Basarabiei*, Editura Asociațiunii, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1925, p. 15.

8 Ștefan CIOBANU, *Cum s-a făcut Unirea Basarabiei*, Editura Asociațiunii, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1925, p. 15.

Ghibu au fost armistițiul și apoi pacea separată de la Brest-Litovsk, semnată de Rusia Sovietică cu Puterile Centrale la 18 februarie 1918, prin care Rusia ieșea din război, armatele germane pătrundeau adânc în Ucraina, iar România rămânea singură pe frontul de est prinsă ca într-un cleşte între armatele Puterilor Centrale și trupele bolșevice. În acest context România a fost nevoită să semneze la rândul ei armistițiul de la Focșani (26 noiembrie 1917) și apoi să deschidă tratativele de pace (29 ianuarie 1918) cu Puterile Centrale. Interesant este faptul că atât germanii, cât și aliații anglo-francezi au încurajat conducerea Sfatului Țării și guvernul român să proclame și să ratifice unirea Basarabiei cu România. Desigur, motivele lor erau diferite, germanii opunându-se pretențiilor ucrainene de anexare a Basarabiei, iar anglo-francezii dorind să organizeze în Moldova reîntregită o nouă coaliție militară antisovietică și antigermană. Acordul marilor puteri a încurajat elita politică românească de pe ambele maluri ale Prutului în ducerea la bun sfârșit a procesului unirii Basarabiei cu România.

La 27 martie 1918, Sfatul Țării, întrunit în ședință solemnă în sala festivă a liceului III din Chișinău, a votat istorica declarație de unire al cărei prim paragraf stipulează: „În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele sale dintre Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa, România”[9]. Dintre cei 125 de deputați prezenți la acea ședință solemnă a Sfatului Țării, 86 s-au pronunțat prin vot liber și deschis pentru unire, 3 au votat contra, iar 36 s-au abținut, după cum se poate constata din următorul tabel:

NAȚIONALITATEA	DEPUTAȚI CU DREPT DE VOT	PREZENȚI	ABSENȚI	AU VOTAT PENTRU UNIRE	AU VOTAT ÎMPOTRIVA UNIRII	S-AU ABȚINUT DE LA VOT
MOLDOVENI	101	95	6	83	-	11
UCRAINENI	12	11	1	1	2	8
RUȘI	8	7	1	1	-	6
BULGARI	7	5	2	-	1	5
EVREI	6	4	2	-	-	4
GERMANI	2	2	-	-	-	2
POLONEZI	1	1	-	1	-	-
ARMENI	1	-	1	-	-	-
ÎN TOTAL	138	125	13	86	3	36

9 Ion NISTOR, *Istoria Basarabiei. Scriere de popularizare*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 307.

Deputații români care au votat pentru unire au fost: Nicolae Alexandru (1859–1931), jurnalist; Elena Alistar-Romanescu (1873–1955), medic, singura femeie deputat a Sfatului Țării; Alexandru Baltaga (1861–1941), preot; Teodor Bârcă (1894–1993), învățător; Teodosie Bârcă (1893–?), agricultor; Constantin Bivol (1885–1942), agricultor; Neculae Bivol (1885–1942), agricultor; Vladimir Bodescu (1868–1941), magistrat; Vlad Bogos (1893–1950), medic și jurnalist; Nicolae Bosie-Codreanu (1885–1969), inginer; Ignatie Budiștean (1888–?), agricultor; Ilarion Buiuc (1891–?), agricultor; Gheorghe Buruiană (1869–1933), cooperatist; Ion Buzdugan (1887–1967), scriitor; Anton Caraiman (1880–?), agricultor; Ion Cazacliu (1870–1933), funcționar; Grigore Cazacliu (1892–1959), student; Vladimir Cazacliu (1890–1950), student; Dumitru Cărăuș (1892–1955), funcționar; Nicolae Cernăuțean (1892–1933), instructor militar; Atanasie Chiriac (1891–1977), agricultor; Vladimir Chiorescu (1888–1969), cooperator; Vasile Ciorescu (1886–?), agricultor; Pavel Cocârlă (1893–?), tâmplar; Nicolae Ciornei (1892–?), locotenent; Ion Codreanu (1879–1949), agricultor; Ion Costin (1887–1940), avocat; Ion Creangă (1883–?), învățător; Anton Crihan (1893–1993), student; Dumitru Dragomir (1890–?), sublocotenent; Dimitrie Dron (1893–1977), student; Gheorghe Druță (1881–?), învățător; Boris Epure (1881–1938), funcționar; Pantelimon Erhan (1884–1971), profesor; Andrei Găină (1885–1940), agricultor; Alexandru Gropa (1879–1940), cooperator; Vasile Gafencu (1886–1942), agricultor; Petru-Simion Galițchi (1887–1940), plutonier-maior; Vasile Ghenzul (1885–1970), funcționar; Nicolae Grosul (1891–?), student; Pantelimon Halippa (1883–1979), jurnalist; Teodor Herța (1891–?), agricultor; Ion Ignatiuc (1893–1943), agricultor; Ion Inculeț (1884–1940), profesor universitar; Teofil Ioncu (1885–1954), contabil; Vasile Lașcu (1861–1932), jurnalist; Mihail Maculețchi (1861–?), agricultor; Gheorghe Mare (1881–1964), profesor; Niculae Mămăligă (1880–?), grădinar; Dumitru Mărghitan (1886–?), agricultor; Vasile Mândrescu (1888–?), funcționar; Dimitrie Mârza (1894–1967), căpitan; Mihail Minciună (1885–1935), jurnalist; Alexandru Moraru (1881–?), locotenent; Anatolie Moraru (1895–1969), căpitan; Zamfir Munteanu, agricultor; Gheorghe Năstase (1896–1986), învățător; Teodor Neaga (1880–1941), profesor; Constantin Osoianu (1885–?), funcționar; Eftimie Palii (1880–?), grădinar; Ion Păsculuță (1890–1988), sublocotenent; Gherman Pântea (1894–1968), avocat; Ion Pelivan (1876–1954), magistrat; Petre Piciormare (1887–?), contabil; Nicolae Săcară (1894–1942), profesor; Andrei Scobiola (1884–1971), profesor; Timofte Sălistraru (1895–?), ofițer; Elefterie Sinicliu (1895–1980), agricultor; Nicolae Soltuz (1864–?), funcționar; Chiril Spinei (1884–?), sublocotenent; Gheorghe Stavriu (1882–?), agricultor; Constantin Stere (1865–1936), profesor universitar; Iacob Sucevan, învățător; Nicolae Suruceanu (1891–1969), magistrat; Teodor

Suruceanu (1865–?), funcţionar; Gheorghe Tudor (1885–1974), învăţător şi gazetar; Ion Tudose (1884–?), medic; Grigore Turcuman (1890–1942), sublocotenent; Vasile Tanţu (1883–1937), învăţător; Leonida Ţurcan (1895–?), funcţionar; Teodor Uncu (1885–1940), funcţionar; Ion Văluţă (1894–1987), student; Chiril Zbierea (1890–?), agronom; Vitalie Zubac (1895–?), ofiţer[10].

Cei trei reprezentanţi ai minorităţilor care au votat pentru unire au fost: ucraineanul Ştefan Botnariuk, rusul Nicolae Cernov şi polonezul Felix Dudkewicz, care a făcut o declaraţie importantă în cadrul şedinţei Sfatului Ţării afirmând: „regret foarte mult că în această zi solemnă pentru populaţia moldovenească, eu trebuie să vorbesc în limba rusă, care a fost simbolul împilării atât a naţiunii moldoveneşti, cât şi a celei poloneze: limba moldovenească eu n-o cunosc, iar pe cea poloneză nu o vor putea înţelege moldovenii. În această zi măreaţă, eu salut călduros nefericitul şi, în acelaşi timp, fericitul popor moldovenesc înfrăţit care, în sfârşit, poate să se unească cu poporul românesc, cu care e legat prin sânge. În numele poporului polonez susţin în întregime unirea Basarabiei cu România, deoarece aceasta o doresc moldovenii, locuitorii băştinaşi ai acestei ţări”[11]. Cei trei deputaţi care au votat împotriva unirii au fost bulgarul Ştefan Balamez şi ucrainenii Arcadie Osmolovschi şi Mihail Starenchi.

Deputaţii care s-au abţinut de la vot au fost: moldovenii Zaharia Bacsan, Gheorghe Brinici, Gavril Buciuşcan, Andrei Crupenschi, Dragomir Diaconu, Ion Dumitraşcu, Ion Harbuz, Constantin Iurcu, Teodor Moldovan, Ion Popa şi Eftimie Vizitiu; ucrainenii Vasile Covali, Vasile Curdinovschi, Vladimir Lunev, Nichita Budnicenco, Vladimir Ţâganco, Alexandru Greculov, Piotr Paleatînciuc şi Mihail Savenco; ruşii Ivan Cijevschi, Vladimir Lunev, Vladimir Ţâganco, Serghei Donoco-Iordănescu, Alexandru Greculov, Vasile Ponomarinov şi Piotr Maniţin; bulgarii Andrei Culevo, Petre Cuncev, Teodor Chirilov, Dimitrie Maldoc, Cristo Misircov; evreii Isac Gherman, Eugeniu Königschatz, Samuel Lichtman şi Moise Sluţchi; şi germanii Philipp Almendinger şi Robert von Lesch[12]. Cei doi deputaţi nemţi şi-au explicat abţinerea precizând că „populaţia germană nu i-a mandatat să se pronunţe în chestiunea unirii şi la cine anume, a Republicii Moldoveneşti”. În 7 martie 1919 la Tarutino, congresul germanilor din Basarabia şi-a exprimat adeziunea faţă de unirea cu

10 Iurie COLESNIC, *Sfatul Ţării. Enciclopedie*, Editura Museum, Chişinău, 1998, pp. 44-301; Alexandru CHIRIAC, *Membrii Sfatului Ţării (1917–1918). Dicţionar*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2001, pp. 22-30, 45-157.

11 Valeriu POPOVSCHI, *Biroul de organizare al Sfatului Ţării (27 octombrie-21 noiembrie 1917)/ Republica Democratică Moldovenească (Formarea şi evoluţia. 1917–1918)*, vol. îngrijit de Gheorghe E. Cojocaru, Editura Academiei Române/Editura Istros-Muzeul Brăilei „Carol I”, Bucureşti-Brăila, 2017, pp. 319-320; Iurie COLESNIC, *Sfatul Ţării. Enciclopedie*, p. 310.

12 Alexandru CHIRIAC, *Membrii Sfatului Ţării (1917–1918). Dicţionar*, pp. 22-30.

România, nemții declarând că „vor trăi în pace și unire cu poporul român, uniți sub același sceptru”[13].

Numărul voturilor împotriva unirii și a celor care s-au abținut relevă faptul că trupele române, intrate în Basarabia în 13 ianuarie 1918 în scopul restabilirii și menținerii ordinii publice, nu s-au implicat în votul Sfatului Țării din 27 martie 1918, așa cum mincinos a susținut istoriografia sovietică cu scopul de a discredita declarația democratică de unire cu România. De altfel, sovieticii i-au urât de moarte pe toți deputații Sfatului Țării indiferent de naționalitate, de modul în care au votat în 27 martie 1918 și de durata mandatului lor în legislativul basarabean. Astfel, primele victime ale răzbunării lui Stalin au fost deputații Gavril Buciușcan, Ivan Crivorucov, Mihail Starenki și Vladimir Țâganco împușcați la Tiraspol din ordinul dictatorului de la Moscova în 1937.

În urma ultimatumului sovietic din iunie 1940 și anexarea Basarabiei de către URSS, foștii deputați din Sfatul Țării care au rămas în Basarabia au fost imediat arestați și concentrați în închisorile din Chișinău și Tiraspol. Într-un raport al șefului Serviciului Special de Informații, Eugen Cristescu, către Președinția Consiliului de Miniștri din 24 februarie 1941 se preciza că toți cei arestați și închiși au dat dovadă de o „atitudine dârză” și le-au declarat anchetatorilor sovietici că „au votat Unirea fiindcă așa le-au dictat convingerile și conștiința românească”, în opinia lor republica instituită de sovietici fiind nimic altceva decât „un instrument de dezbinare a poporului român. Basarabia fiind plămădită cu sângele și oasele strămoșilor lor, va rămâne totdeauna românească și, orice ar face Sovietele, ea fiind a românilor, tot lor le va reveni”[14].

Din anchetele NKVD-ului răzbate același crez și atașament românesc. De pildă, ancheta împotriva preotului Alexandru Baltaga a constat în două interogatorii luate în data de 31 august 1940 și 10 februarie 1941. Acuzația sovieticilor la adresa sa se rezumă la următoarea întrebare a anchetatorului Cerepanov: „Sunteți acuzat că, în anul 1918, fiind ostil Rusiei Sovietice, ați votat dezlipirea Basarabiei de Rusia și unirea ei cu România. Recunoașteți acest lucru?” Întrebare la care octogenarul părinte Baltaga a răspuns scurt și limpede: „Da, recunosc. Eu, Baltaga, într-adevăr am fost adversar al revoluției și, pentru a o evita, am votat unirea”. Pentru a dori să afle mai multe detalii despre motivele adeziunii preotului la cauza unirii cu România, anchetatorul i-a adresat o altă întrebare: „Care au fost motivele pentru care preoțimea în general dar și Dvs. ați votat unirea cu România?”. Părintele Baltaga și-a mărturisit și de această dată adeziunea la cauza națională și la identitatea românească: „Mie, basarabeanului na-

13 Vasile CIOBANU, *Germanii din România în anii 1918–1919*, Editura Honterus, Sibiu, 2013, pp. 208-211.

14 Alexandru CHIRIAC, *Membrii Sfatului Țării (1917-1918). Dicționar*, anexa nr. 2, p. 164.

ționalist, ca nimănui altui îmi sunt cunoscute faptele de atitudine ingrată a arhiereilor ruși Pavel, Serafim ș.a. față de preoțimea basarabeană. Prelați înalți ai Bisericii din fosta Rusie au interzis ca în școlile din Basarabia să se predea în limba moldovenească, obligând ca și slujba religioasă să se țină la fel în limba rusă. Toate aceste fapte au stârnit nemulțumiri între preoțimea basarabeană față de Biserica rusă și Rusia în general". În cel de-al doilea interogatoriu condus de același ofițer Cerepanov în februarie 1941, acuzatul a fost întrebat dacă confirmă „mărturiile anterioare precum că, în calitate de reprezentant al preoțimii, ați jucat un rol important în smulgerea Basarabiei de la Rusia Sovietică și alipirea ei la România?". Preotul onest a dat următorul răspuns: „Confirm. Într-adevăr, preoțimea a avut un rol important în dezlipirea Basarabiei de la Rusia Sovietică și alipirea ei la România. Toată activitatea mea ulterioară a fost îndreptată pentru consolidarea poziției României în Basarabia, fapt care-l recunosc"[15].

Un asemenea crez nu le putea aduce foștilor deputați decât moartea, părintele Alexandru Baltaga, Constantin și Nicolae Bivol, Ștefan Botnariuc, Ștefan Balamez, Emanoil Catelli, Teodosie Cojocaru, Vladimir Cristi, Vasile Gafencu, Petru Galițchi, Ion Ignatiuc, Teodor Neaga, Nicolae Săcară, Pantelimon Sinadino, Luca Dumitru Stirbeț, Grigore Turcuman și Tudor Uncu sfârșind ca martiri în gulagul sovietic între anii 1941–1945, fără a li se cunoaște locurile unde își dorm somnul de veci.

Revenind la cele două organisme centrale care au administrat Basarabia între primăvara anilor 1917–1918, Sfatul Țării (organism legislativ) și Consiliul Directorilor Generali (organism executiv), trebuie precizat că primul președinte al celui dintâi a fost profesorul universitar Ion Inculeț (21 noiembrie 1917–2 aprilie 1918), care a exercitat și funcția de președinte al Republicii între declarația de independență (24 ianuarie 1918) și cea de unire cu România (27 martie 1918). După ce Inculeț a devenit ministru în guvernul român de la Iași, funcția de președinte al forului legislativ basarabean a fost exercitată de Constantin Stere (2 aprilie–24 noiembrie 1918) și Pantelimon Halippa (25–27 noiembrie 1918). Primul președinte al celui de-al doilea for a fost Pantelimon Erhan, ales de Sfatul Țării în 5 decembrie 1917, acestuia succedându-i Daniel Ciugureanu (16 ianuarie–27 martie 1918) și Petre Cazacu (27 martie–27 noiembrie 1918). Cele două organisme s-au dizolvat în 27 noiembrie 1918, când Sfatul Țării a adoptat o scurtă declarație prin care anula condițiile anexe ale Actului Unirii din 27 martie decretând că „în urma Unirei cu România Mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurești, locuite de români, în hotarele Dunării

15 Mihai TAȘCĂ, „Martirii Basarabiei: Destinul crud al preotului A. Baltaga, deputat în Sfatul Țării", variantă electronică: https://www.timpul.md/articol/martirii-basarabiei-destinul-crud-al-preotului-alexandru-baltaga-deputat-in-sfatul-tarii-22530.html, accesat 27 iulie 2018.

și Tisei, declară că Basarabia renunță la condițiunile de unire, stipulate în actul de la 27 martie, fiind încredințată, că în România tuturor românilor regimul curat democratic este asigurat pe viitor". Anulând condițiile, Sfatul Țării declara solemn „Unirea necondiționată a Basarabiei cu România Mamă", clasa politică basarabeană hotărând pe această cale integrarea ireversibilă a provinciei în cadrul statului român întregit[16].

Unirea a fost expresia democratică a majorității absolute a deputaților Sfatului Țării (68,5%) și nu poate fi contestată nici din punct de vedere etnic, nici politic, cum a făcut-o Uniunea Sovietică în perioada interbelică, pentru că procentul deputaților care au votat pentru unire reprezintă de fapt realitatea etnografică și națională a Basarabiei anului 1918, justificând aplicarea dreptului popoarelor la autodeterminare. În pofida procesului de rusificare a provinciei, în 1918, populația Basarabiei era de 2.725.000 suflete, dintre care: 65,7% români (1.810.000), 12% ruși și ucraineni (338.000), 9,8% evrei (270.000), 7,7% bulgari și găgăuzi (210.000), 2,7% germani (75.000), 1,3% greci și armeni (30.000)[17].

La 9 aprilie 1918, printr-un decret-lege, regele Ferdinand I și guvernul român au ratificat actul unirii Basarabiei cu România. La Iași s-au desfășurat apoi ample manifestații care au exprimat bucuria reîntregirii Moldovei lui Ștefan cel Mare. În ședința din 29 decembrie 1919, Parlamentul României întregite a adoptat, într-o atmosferă de mare entuziasm, „Legea asupra unirii Basarabiei cu vechiul Regat al României", publicată în *Monitorul Oficial*, nr.206 din 1 ianuarie 1920. Prin această ratificare, caracterul larg democratic, reprezentativ, al Actului de unire primea o confirmare deplină.

În timpul Conferinței de pace de la Paris și în urma acesteia, diplomația românească s-a străduit să obțină recunoașterea, prin tratate, a unirii Basarabiei cu România. Aplicând principiul naționalităților, Consiliul Suprem al Conferinței păcii de la Paris a recunoscut legitimitatea unirii la 3 martie 1920. Șase luni mai târziu, pe 28 octombrie 1920, România a semnat cu Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia „tratatul privind recunoașterea unirii Basarabiei cu România", în care se preciza că „din punct de vedere geografic, etnografic, istoric și economic unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată" având în vedere că „populațiunea Basarabiei a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România"[18]. Documentul a fost ulterior ratificat de Marea Britanie la 14 aprilie 1922, de Franța la 24 aprilie 1924 și de Italia la 22 mai 1927. La presiunea Uniunii Sovietice, Japonia nu l-a ratificat, Moscova cerând un plebiscit, pe care gu-

16 Gheorghe E. COJOCARU, *Sfatul Țării. Itinerar,* Editura Civitas, Chișinău, 1998, pp. 154-155, 172.

17 Ioan SCURTU (coord), *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 2003*, pp. 136-137.

18 Textul tratatului a fost publiat în: *Monitorul Oficial,* nr. 100 din 8 august 1922, pp. 4834-4837.

vernul Brătianu l-a respins, încă din timpul discuțiilor păcii de la Paris, explicând că „Basarabia este românească și istorește și etnicește", un asemenea plebiscit putând fi admis „numai în cazul când l-ar admite statele mari pentru ele însele"[19].

Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herței au fost răpite de Uniunea Sovietică, în baza protocolului adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov încheiat la 23 august 1939, în mod samavolnic la sfârșitul lunii iunie din anul 1940 după prăbușirea Franței invadate de Germania nazistă. Consecințele atât de nefaste pentru românii din stânga Prutului se resimt până astăzi, iar statul român poartă rușinea abandonării acestor provincii românești și a propriilor săi cetățeni în fața tăvălugului bolșevic fără să fi tras un foc de armă. De aceea autoritățile române au o responsabilitate și o datorie morală față de soarta prezentă și viitoare a Republicii Moldova și a fraților noștri de acolo. Niciun român adevărat de oriunde ar fi el nu trebuie să uite că Basarabia a fost o parte integrantă a Țării Moldovei până în 1812, când a fost înstrăinată de Rusia țaristă, dar a revenit în sânul țării mame în 27 martie 1918 în mod democratic. Prin urmare, Basarabia este un pământ românesc înstrăinat – prin dictatul forței unei puteri totalitare care nu a ținut cont de voința românilor – asupra căruia poporul român „nici astăzi nu are dreptul de a renunța".

19 Ioan SCURTU (coord), *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 2003*, p. 138.